

Στέγνωσε τὰ ἴματα τῆς — εἶναι εὐμορφα καὶ δὲν θὰ σὲ δυσαρεστήσῃ αὐτὴ ἢ ἐνασγόλησις. Θὰ σὲ συγχωρήσῃ, ἂν τὴν καλοπιάσῃς. Τὴν ἐκακομεταχειρίσθηκα μίαν φοράν, ἀλλὰ δὲν τὴν συμπῶ ὀλιγώτερον διὰ τοῦτο. Εἶπέ τῆς ὅτι μία γεροντοκόρη ποῦ σ' ἀγαπᾷ σ' ἔστειλε νὰ τὴν εὔρῃς.

— Δὲν εἶσαι γεροντοκόρη, Φωτεινή, ἀνέκραξεν ὁ Ροδόλφος. Δὲν ἐνοστιμύετο νὰ τὴν ἀκούῃ λαλοῦσαν περὶ τῆς Ἀνδρομάχης. — Εἶπέ μου, ἐξηκολούθησε, μὲ θέλεις νὰ μείνω; Μοῦ τὸ εἶπες ὅτι μ' ἀγαπᾷς.

— Ροδόλφε, εἶσαι ἀνόητος. Δὲν βλέπεις ὅτι προσπαθῶ νὰ σὲ σώσω;

Ἠγέρθη καὶ ἐπεριπάτει ἄνω καὶ κάτω εἰς τὸ δωμάτιον μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν νώτων, σύν- νους, μὲ λάμπιν παράδοξον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐπειτα, σταθεῖσα ἐνώπιον τοῦ Ροδόλφου:

— Πήγαινε, εἶπε. Ἐβαρέθηκα αὐτὴν τὴν ἱστορίαν.

— Δὲν πηγαίνω, Φωτεινή, τὸ ἀπεφάσισα. Θὰ μείνω μαζὶ σου. Λυπήσου με. Εἶπέ ὅτι μὲ θέλεις.

— Ὅχι, διότι ἔπειτα δὲν θὰ ἔμπορῶ πλέον νὰ σὲ παραιτήσω. Πήγαινε τώρα καὶ σκέψου τὸ καλλίτερον. Θὰ φιλήσω τὸ γράμμα σου μὲ χαράν, ἂν μοῦ μηνύσῃς ὅτι ἐπήγες πάλιν εἰς τὴν νέαν ἐκείνην.

— Αὐτὸ τὸ γράμμα δὲν θὰ τὸ λάβῃς ποτέ, ἀνέκραξεν ἀποφασιστικῶς ὁ Ροδόλφος.

— Δὲν ἤξεύρεις τί σοῦ γίνεται! Ἠθέλησα νὰ σὲ σώσω. . . Καλά! Ἀλλὰ, ἄκουσε τί σοῦ λέγω: Ὅταν μετανόησῃς εἰς μίαν ἐβδομάδα, εἰς ἓνα μῆνα, εἰς ἓνα χρόνον, μὴ θυμώσῃς καὶ ἀνάψῃς ἐναντίον μου, μὴ ρίψῃς ἐπάνω μου τὴν ἀνοησίαν σου.

Ὁ Ροδόλφος ἐγέλασε πικρῶς καὶ ἐστήριξε τὸ μέτωπόν του εἰς τὴν χεῖρά τῆς.

— Φωτεινή, παίζέ μου τὴν Βαρκαρόλαν ἐκείνην.

Ἐσκυψε ἐκείνη, ἐφίλησε τὸ μέτωπον του, — καὶ τὰ χεῖλη των ἠνώθησαν. Ὁ πρῶτος ἀσπασμὸς τοῦ Ροδόλφου.

[Ἐπειτα συνέχεια]

Κατὰ τὸ ἀγγλικὸν ὑπὸ Δ. Β.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΠΝΥΚΑ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ¹

Μικρὸν τι τμήμα τῆς ὑποτιθεμένης δεξιαμένης ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τῶν χωμάτων, ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη ἔφερεν εἰς ἄλλο ἢ τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα. Διότι τὸ ἀποκαλυφθὲν ἔδαφος ἐξ ἀμμοκονίας ποικιλομένης ὑπὸ λιθαρίων ἐν σειραῖς κατ' ἴσας ἀποστάσεις τεταγμένων ἐν εἰδει ψηφιδωτοῦ ἀπεδείχθη ὡς τὸ δάπεδον δωματίου οἰ-

κίας ἀρχαίας, ἥτις πολὺ βραδύτερον φαίνεται μετεσχηματίσθη εἰς δεξιαμένην. Ὡστε ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποκλείεται πᾶσα συνάφεια τοῦ κτίσματος τούτου πρὸς τὴν ζητούμενην κρήνην. Ὁ παρὰ τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν τοῖχος, ἀρχαιοτάτης ἀναμφιβόλως κατασκευῆς, ἐν τῷ μέσῳ ἀκριβῶς τοῦ ἐξ 27 μέτρων μήκους αὐτοῦ παρουσιάζει ἄνοιγμα, ὅπερ φαίνεται ὡς εἴσοδος πρὸς τὸ ἐν λόγῳ οἴκημα. Ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον ἔτι νὰ ἐξενεχθῇ πιθανωτέρα τις ὑπόθεσις περὶ τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ, πρὶν ἢ καὶ ἄλλο τοῦ γηπέδου τμήμα ἐσκαφῇ. Προσωρινῶς δὲ διερευνᾷ ὁ κ. Δαίρπρεδ τὸν μεταξὺ τῶν νῦν ἀνασκαφῶν καὶ τοῦ ἐπικειμένου βράχου τοῦ Ἀρείου πάγου χώρον, ἀνασκάπτων ἐγκαρσίαν τάφρον μέχρι τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους. Εὐρημά τι ὅμως ἄξιον λόγου καὶ ἐν ταῦθα δὲν προῆλθεν ἔτι εἰς φῶς.

Ἡ ὑπομονὴ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχαιολογοῦ ὑφίσταται τοιοῦτοτρόπως δοκιμασίαν τινά, διότι αἱ πρῶται ἀπόπειραι κατ' ἀρχὰς ἀπεκάλυψαν τοσοῦτον σπουδαία λείψανα ἀρχαίων κτισμάτων, ὥστε εὐλόγως ἠδύνατό τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ἐν ταχεῖ χρόνῳ ἐπιτυχία πλήρης ἐμελλε νὰ στέψῃ τὰς πρὸς ἓνα μόνον ὀρισμένον σκοπὸν ἀρξασμένης ἐργασίας. Ἐν τούτοις ἂν ἡ λύσις τοῦ κυριωτάτου ζητήματος ἀναβάλλεται εἰσέτι ὑπὸ τῆς τύχης, τὰ μέχρι τοῦδε ὅμως ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα εἶνε σπουδαία συμβολὴ εἰς διευκρίνησιν αὐτοῦ ἰκανήν. Ἡ ἀποκαλυφθεῖσα ἀρχαία ὁδὸς εἶνε αὐτὴ ἐκείνη, ἥτις ἐκ τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς ἀρχομένη μετ' ἐλαφρᾶς κλίσεως διὰ μεγάλης καμπῆς στρεφομένη πρὸς τὰς ἐσχάτως ὑπὸ τὴν πρὸς τὸ ἀστεροσκοπεῖον ὁδὸν κτισθείσας οἰκίας διευθύνεται ἔπειτα πρὸς ἀνατολὰς, διατέμνουσα τὴν σημερινὴν ἀμαξιτήν, ἵνα ἀριστερόθεν αὐτῆς ἀνέλθῃ κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ μεγάλη ὑπόνομος τῆς ὁδοῦ δεικνύει καὶ τὴν διευθύνσιν αὐτῆς ἀκριβῶς. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε δύο τοιαῦται πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν ὁδοὶ ἦσαν ἀναγκαῖαι οὔτε ἐν τῷ στενῷ καὶ ἀνωρεῖ χώρῳ δύο ἠδύνατο νὰ χαραχθῶσιν, ἢ νῦν ἀποκαλυφθεῖσα βεβαίως ἦτο ἡ ἐπίσημος ἐκείνη, ἣν ἀρχαῖοι συγγραφεῖς περιγράφουσιν ὡς μακρὰν μὲν, ἀλλὰ λείαν καὶ ὀμαλήν, ἣν ἡ τῶν Παναθηναίων πομπὴ ἀνήρχετο, ἀπὸ τοῦ Κεραμικοῦ καὶ τῆς ἀγορᾶς ὀρωμένην. Ἐξ ἑτέρου τὰ παρὰ τὴν ὁδὸν ταύτην ἀποκαλυφθέντα λείψανα τῶν ἐρείπιων οἰκιῶν μαρτυροῦσιν ὅτι ἀρχαιοτάτα ὁ χώρος ἅπας ἐνταῦθα ἦτο κατωκημένος, τοιοῦτος δὲ ἀναμφιβόλως διὰ τῶν αἰώνων καὶ μέχρις ἐσχάτων παρέμεινε. Ἡ καθαρισθεῖσα ὁδὸς δεικνύει ἀλλεπάλληλα στρώματα ἐδάφους ἐκάστοτε νέου κατὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου σχηματισθέντος, αὐτὴ ἡ κεντρικὴ μεγάλη ὑπόνομος ἐκτίσθη ἀμέσως ἐπὶ τοῦ παλαιοτάτου ἐδάφους, ἐπὶ ὑψηλοῦ δὲ ἤδη στρώματος κρύπτονται ὄχθοι καὶ ὑδραγωγὸι σωλῆνες

¹ Ἴδε σελ. 318.

πύλινοι Βυζαντινῶν χρόνων καὶ τὸ ὑπερκείμενον μόλις χῶμα, ὅχι πολὺ βαθύ. . . , κρύπτει τὰ ὀστᾶ τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν γεννηθέντων καὶ ἀποθανόντων πατέρων ἡμῶν.

Πλὴν τῶν παρὰ τὸ Δίπυλον πρὸ χρόνων γενομένων ἀνασκαφῶν δὲν γνωρίζομεν ἂν ἄλλα ἐπεχειρήθησάν ποτε πρὸς διαφώτισιν ζητημάτων τῆς τοπογραφίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν τοσοῦτον σπουδαῖαι, ὅσον αἱ παρούσαι εἶνε. Ἄν καὶ εἰς ὀλίγον χῶρον περιορίσθησαν καὶ οὐχὶ μετὰ μεγάλων πόρων ἐπεχειρήθησαν, σκοπὸν ὅμως ἔχουσι τὴν διάλυσιν προλήψαν ἀρχαιολογικῶν, καθ' ὧν σήμερον οὐδὲν ἰσχύει καὶ ἡ πειστικωτάτη θεωρητικὴ ἐναντία ἀποδείξεις. Ἄν καὶ εἰς τοῦτο ἀποδειχθῆ ὁ κ. Δαίρπρελδ δίκαιον ἔχων, θὰ μετατραπῆ ἀποτόμως ὅλος ὁ ῥοῦς τῆς μέχρι τοῦδε τοπογραφικῆς ἐν Ἀθήναις ἐρεύνης καὶ τίς οἶδε ποῖαν ὄθησιν θὰ λάβῃ αὕτη, ἐκ τῆς μιᾶς ταύτης ἐπιτυχίας εἰς ἄλλην καὶ αὐθις ἄλλην κατ' ἀνάγκην προαγομένη. Διότι σειρά ὅλη προβλημάτων τοπογραφικῶν δι' ἐνός μόνον κρικοῦ συνέχεται πρὸς τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Ἐννεάκρουνος ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ Ἰλισοῦ μᾶλλον παρὰ τὸ Ὀλυμπιεῖον ἐν τῇ σημερινῇ Καλλιρρόῃ πρέπει νὰ ζητηθῆ ἢ παρὰ τὴν Πνύκα καὶ ἐγγὺς τοῦ κέντρου τοῦ παλαιοῦ ἄστεως ἐπ' ἀρχαιότερας τινὸς Καλλιρρόης πηγῆς, ἣς τὸ ὄνομα ἤδη κατὰ τὸν πέμπτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα εἶχεν ἐκλίπη.

Μαρτυρίαι τινές, τὰς ὁποίας βεβαίως δὲν δύναται τις ν' ἀκολουθήσῃ ἀνεξελέγκτως, αἵτινες ὅμως δὲν εἶνε καὶ προσοχῆς ἀνάξιαι, φαίνεται ὅτι δικαιολογοῦσι τὴν γνώμην τῶν μεταθετόντων τὴν Ἐννεάκρουνον εἰς τὴν παλαιὰν πάντως Καλλιρρόην τοῦ Ἰλισοῦ. Ὁ Ἡρόδοτος ἤδη ἀφηγεῖται (IV 137) : «αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι . . . φοιτᾶν γὰρ ἀεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον . . . ὅπως δὲ ἔλθοιεν αὐταί, τοὺς Πελασγοὺς (κατοικημένους ὑπὸ τῷ Ὑμησῶ) . . . βιάσθαι σφεας» — καὶ ὁ συσχετισμὸς τοῦ γεγονότος τούτου πρὸς ἀνθρώπους ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰλισὸν χωρίων ἐνεδρεῦοντας ἐμβάλλει εἰς σκέψεις, μήπως ὁ Ἡρόδοτος ὄντως τὴν Ἐννεάκρουνον πρὸς τοῦτο τὸ μέρος μάλιστα γνωρίζῃ κειμένην. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ φέρεται : «Ἐννεάκρουνος κρήνη Ἀθήνησι παρὰ τὸν Ἰλισὸν ἢ πρότερον Καλλιρρόῃ ἔσκε. Πολύζηλος Δημοστυνδάρεω δὲ (ἀπόσπασμα κωμικοῦ) «ἰζει πρὸς Ἐννεάκρουνον, εὐδρον τόπον». Καὶ ἄλλως συναφῶς ἀναφέρονται ὁ Ἰλισὸς καὶ ἡ Ἐννεάκρουνος, ὡς τοῦ κωμικοῦ αἱ λόγοι μαρτυροῦσι : «Ἄναξ Ἀπολλων, τῶν ἐπῶν τῶν βρυμάτων, καναχοῦσι πηγαί, δωδεκάκρουνον τὸ στόμα, Ἰλισὸς ἐν τῇ φάρυγι.» Καὶ ἄλλα μαρτυρίαι δίδουσι ἀφορμὴν εἰς σκέψιν, ὡς ἡ τοῦ Ἱεροκλέους π. χ., ὅστις λέγει : «Ταραντίνος δὲ ἱστορεῖ τὸν τοῦ Διὸς νεῶν κατασκευάζοντα» Ἀ-

θηναίους, Ἐννεακρούνου πλησίον, εἰσελαθῆναι ψηφίσασθαι τὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὸ ἄστὺ ζεύγη ἅπαντα», διότι ὁ τοῦ Διὸς νεῶς φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ Ὀλυμπιεῖον, ἂν δὲν ὑπόκειται σφάλμα τι ἐνταῦθα περὶ τοῦ ναοῦ ἢ δὲν εἶνε ἄκαιρος προσθήκη τὸ Ἐννεακρούνου πλησίον καὶ ἡ τοῦ Πλινίου ἐπίσης (31, 3, 28) ὅτι τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐννεακρούνου τὸ ὕδωρ nimbose aestate εἶνε ψυχρότερον ἢ τὸ τοῦ φρέατος ἐν τῷ τοῦ Διὸς κήπῳ, ὅπου ὁμοίως φαίνεται ὅτι συγκρίνονται δύο ἐγγὺς ἀλλήλων εὐρισκόμενα ὕδατα καὶ δὴ λόγος γίνεται περὶ τοῦ Ὀλυμπιεῖου ὡς ἐγγύτατα τῆς Ἐννεακρούνου κειμένου¹.

Ἄλλα πλείστα ἄλλα πάλιν φαίνονται τοῦ ἐναντίου ἀποδεικτικά. Αὐτὸς ὁ Πλίνιος ἀριθμῶν τὰς ἐν Ἀττικῇ πηγὰς ἀναφέρει : «Καλλιρρόην Ἐννεάκρουνον», διαστέλλων μᾶλλον αὐτὰς ἢ τὴν δευτέραν ὡς δεύτερον ὄνομα τῆς πρώτης ἀναφέρων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀκριβεστάτος καὶ σύγχρονος Θουκυδίδης (ἐν Β' βιβλίῳ κεφ. 15) ῥητῶς μαρτυρεῖ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἤδη ἀπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν Ἐννεάκρουνος ὠνομάζετο ἢ πρῶην Καλλιρρόη πηγῇ, ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι σὺν τῇ ἐπικρατήσει τοῦ νέου ὀνόματος τὸ παλαιὸν ὅλως ἐξέλιπε, διὸ ἀδύνατον ἦτο πλεον ἐν ὑστέροις χρόνοις ἀμφοτέρω τὰ ὀνόματα παραλλήλως νὰ ζῶσιν εἰς τὸ στόμα τῶν ἀνθρώπων. Τὸ παρὰ Πλάτωνι ἐπομένως ἐν Ἀξιοχῷ (364 A) λεγόμενον : «ἐξιόντι μοι ἐς Κυνόσαργες καὶ γενομένῳ μοι κατὰ Ἰλισόν . . . Κλεινίαν ὄρω τὸν Ἀξιοχου θεόντα ἐπὶ Καλλιρρόην» δὲν δηλοῖ τὴν Ἐννεάκρουνον, ἀλλ' ἄλλην πηγὴν ὀμωνυμοῦσαν τῷ παλαιῷ ταύτης ὀνόματι, διὸ οὐδὲν ἀποδεικνύουσι τὰ παρὰ τῶν μεταγενεστέρων ἐξ ἀναγνώσεως τοῦ Θουκυδίδου παραληφθέντα περὶ ταυτίσεως τῆς Ἐννεακρούνου πρὸς τὴν ἄλλην ταύτην καὶ ἐπὶ Πλάτωνος ἔτι καὶ μετὰ ταῦτα καὶ νῦν οὕτω λεγομένην Καλλιρρόην, τὴν ἐν τῷ Ἰλισῷ. Τότε δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ Πausανίου ἐν Ἀττικῶν κεφ. 14 λεγόμενα περὶ τῆς Ἐννεακρούνου (τὸ ὄνομα Καλλιρρόη οὗτος οὐδὲ μνημονεύει ὅλως), ὡς οὐ μακρὰν τῆς ἀγορᾶς κειμένης καὶ ἀμέσως ὑπὸ τὸ Ἐλευσίνιον, καλῶς νοοῦνται οὐδὲ ἄπορα καὶ ἄπιστα δύνανται νὰ φανῶσι.

Ὁ δὲ κ. Δαίρπρελδ καὶ ἐπ' ἄλλα τὴν προσοχὴν τρέπει, τῆς αὐτῆς γνώμης ἀποδεικτικά, ἐξ ὧν τὰ ἐξῆς πάντῃ ὀρθά φαίνονται. Τὸ ἐν τῇ νῦν Καλλιρρόῃ ἐκ τῆς ὑπερθεν κοίτης τοῦ Ἰλισοῦ διὰ τῶν κατωτέρων τοῦ βράχου στρωμάτων διεισδύον ὕδωρ δὲν εἶνε, νομίζω, ἄριστον πρὸς πόσιν ἂν ὅμως αἱ Πεισιστρατιδαὶ μετωχέτευσαν εἰς αὐτὴν μακρόθεν δι' ὑδραγωγείου ἀφθονώτερον καὶ καλλίτερον ὕδωρ, τότε ἄπορον διατί δὲν παρε-

1. Τὰ σχετικὰ χωρία εἶνε πάντα συνειλεγμένα ἐν τῷ νεωτάτῳ βιβλίῳ τοῦ Κουρτίου die Stadtgeschichte von Athen.

ξέτειναν πολὺ κατωτέρω καὶ δυτικῶς τοῦ Ὀλυμπίου τὸν ἀγωγὸν τοῦτον ἵνα εἰς πολὺ καταλληλοτέραν καὶ ἐντὸς τοῦ ἄστεως κειμένην θέσιν (ἐγγὺς π. χ. τοῦ νῦν στρατιωτικοῦ νοσοκομείου ὑπὸ τὸ Διονύσου θέατρον) κτίσῃσι τὴν θαυμαστὴν κρήνην τῶν. Ἄλλως ἔπραττον οἱ τύραννοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἀλλαγῆ τε καὶ ἐν Σάμφ π. χ. μεγάλαι δυσχέρεια: κατενικήθησαν ἵνα κοσμηθῇ αὐτὴ ἢ ἀγορὰ διὰ κρηνῶν καὶ ἄφθονον ὕδωρ διοχετευθῆ εἰς αὐτὸ τὸ κέντρον τοῦ ἄστεως. Τοιοῦτον δὲ μόνον ἔργον ἦτο ὄντως τυραννικόν καὶ ἄξιον νὰ παραδοθῆ ὑπὸ τῶν συγγραφέων εἰς τὰς μεταγενεστέραις γενεαῖς.

Ἀνεξήγητος ὅμως θὰ καθίστατο ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀρχαιοτάτου παρά τὸν νῦν ἀνασκαπτόμενον χώρον ἀνακαλυφθέντος μεγάλου ὑδραγωγείου, ἂν δὲν ἐδεχόμεθα ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους ἐκείνου χρόνους τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἱστορίας ὕδωρ ἄφθονον μετηνέχθη εἰς κρήνην τινὰ ἀκριβῶς ἐνταυθὰ που κειμένην καὶ ἣτις δὲν δύναται νὰ εἶνε διάφορος τῆς μόνης ἐκείνης καὶ περιωνύμου τοῦ ἄστεως κρήνης, τῆς Ἐννεακρούνου. Πρὸ ἐτῶν ἤδη ὁ ἀρχιτέκτων κ. Τσίλλερ, ὁ πρῶτος ἄνευ φιλολογικῶν προλήψεων τὰ σωζόμενα ὑδραγωγεῖα τῆς παλαιᾶς πόλεως κατὰ τὸ δυνατόν ἐρευνήσας, παρετήρησε καὶ ἐν ταῖς Ἀνακρινώσεσι τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου ἐξέθηκε (Mittheilungen τοῦ 1878) ὅτι τὸν βασιλικὸν κήπον διέρχεται μέγα ὑδραγωγεῖον, ὅπερ αὐτὸς μέχρι περιήτου τῆς Ρωσικῆς ἐκκλησίας παρηκολούθησε. Ὁ δὲ κ. Δαίρπελδ ὑπὸ τὴν μεσημβρινὴν κλιτὸν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὑπὲρ τὸ Διονύσου θέατρον ἀνεκάλυψε δι' ἀρχαίου τετραγωνικοῦ φρέατος, ἀποκαλυφθέντος ἐκεῖ εἰς βάθος 15 μέτρων, ὕδωρ πολὺ διερχόμενον προφανῶς δι' ὑδραγωγεῖου, διότι τοσοῦτον ποσὸν δὲν δύναται νὰ συναχθῆ ἐκεῖ ἐκ τῶν κατασταλαγμάτων τῆς Ἀκροπόλεως ἐξ ὑπονόμων φλεβίων. Καὶ διὰ τῆς ὀρχήστρας δὲ τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου διέρχεται ὑπόγειον ὑδραγωγεῖον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἔτι ὕδωρ. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγον ἀπωτέρω παρά τὴν ἀμαξιτὴν καὶ ἀπέναντι τοῦ βράχου τῆς Πνύκος ἀνεκαλύφθη ὁμοίως τὸ μνημονευθὲν μέγα ὑδραγωγεῖον, τί δύναται νὰ θεωρηθῆ πιθανώτερον ἢ ὅτι πρὸς τοῦτο τὸ μέρος μετωχτεῦθη τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἀπὸ τῆς ὑψηλοτέρας τοῦ Ἰλισοῦ κοιλάδος περισυναγόμενον καὶ διὰ τοῦ βασιλικοῦ κήπου διερχόμενον μέχρι σήμερον φαίνεται ὅτι κατέρχεται ἕως τοῦ θεάτρου τοῦλάχιστον τοῦ Ἡρώδου. Παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν κεῖται μόλις ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νῦν ἐδάφους τὸ ὑδραγωγεῖον, ὀλίγον δὲ ὀπίσω ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης εἶνε κατεστραμμένον, ὡς παρετηρήθη νῦν ἀνασκαφέντων ἐκεῖ δύο βόθρων πρὸς δοκιμὴν. Ἐπι ἐγγύτερον

ὅμως πρὸς τὴν ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν διχλαδιζομένην ὁδὸν πρέπει νὰ κεῖται εἰς βάθος μέγα καὶ ἐκεῖ σώζεται πιθανῶς ἄθικτον, πολὺ δὲ μᾶλλον ἔτι περαιτέρω ὑπὸ τὸν Μ βράχον τῆς Ἀκροπόλεως. Ὑπὸ τοσοῦτον δὲ βάθος διερχόμενον ὄχι μόνον δυσκόλως ἠδύνατο νὰ εὑρεθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ καταστραφῆ, ἀλλὰ καὶ συνῆγε πάντα τὰ ἐκ τῶν πέριξ συρρέοντα εἰς αὐτὸ ὕδατα, ἀμέσως δὲ ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἐν πολιορκίᾳ παρεῖχεν ἀκινδύνως ὕδωρ ἄφθονον εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ κεκλεισμένους. Ἡ οἰκοδομία αὐτοῦ εἶνε στερεωτάτη καὶ καλλίστη, συγκεκλιμένη ἐκ τοιχωμάτων ὀγκωδῶν λίθων πειραικῶν (τὸ ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν σύνθηες ὑλικὸν οἰκοδομίας ἀντὶ τοῦ μετέπειτα πεντητησίου μαρμαροῦ) καὶ ἐπιστεγαζομένη ὑπὸ λίθων ὁμοίων. Ἐλευθέρως ἐντὸς τοῦ μεγάλου τούτου ἀγωγοῦ δύναται νὰ βαδίσῃ ἄνθρωπος.

Αἱ Ἀθηναὶ ἐπὶ Περικλέους καὶ κατὰ τοὺς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου χρόνους βεβαίως ἀπέκτησαν ἐπαρκῆ ὕδατα, ἀφοῦ καὶ βαλανεῖα πολλὰ εἶχεν ἡ πόλις. Ὁ ἀστρονόμος Μέντων «ὁ τὰς κρήνας ἄγων» (κατασκευαστὴς ὑδραγωγείων) ὡς τὸν ὠνόμασαν οἱ κωμικοί, ἐφρόντισε κατὰ τὸ 414 περὶ τοῦ φρέατος μόνον ἔχοντος πρότερον Πειραιῶς, πάντως δὲ καὶ αἱ Ἀθηναὶ ὠφελήθησαν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ Θεμιστοκλέους ἔτι πρέπει νὰ ὑπῆρχον ὑδραγωγεῖα, δύο π. χ. δεξαμεναὶ ἐκατέρωθεν τοῦ Διπύλου ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπληροῦντο ὑπὸ ποσίμου ὕδατος, ὡς δεικνύουσιν ἔτι οἱ σωζόμενοι λίθινοι ὄχετοί, πρὸς ποτισμὸν τῶν ζώων ἰδίως καὶ πρὸς ἄλλας χρήσεις. Ὁ Θεμιστοκλῆς μάλιστα εἰργάσθη φαίνεται καὶ ὑπὲρ τούτου, διότι ὁ Πλούταρχος παραδίδει ἐν βίῳ αὐτοῦ ὅτι φυγὰς ὢν ἐν τῷ Περσικῷ κράτει, περιεργαζόμενος τὰ ἐν Σάρδεσι εἶδε τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐκείσε μετενεχθεῖσαν «ὕδροφόρον κόρην χαλκῆν, μέγεθος δίπηχυν, ἦν αὐτός, ὅτε τῶν Ἀθήνησιν ὑδάτων ἐπιστάτης ἦν, ἐλὼν τοὺς ὑφαιρουμένους τὸ ὕδωρ καὶ παροχετεύοντας ἀνέθηκεν ἐκ τῆς ζημίας ποιησάμενος». Πηγαὶ δὲ καθόλου καὶ ἄλλαι ἦσαν περὶ τὰς Ἀθήνας· ὁ Πλάτων ὀνομάζει μίαν ἐν Φαίδρω (230 B) «ἣ τε αὖ πηγὴ χαριστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ρεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος» ἐν τῷ Ἰλισῷ κειμένην· πλησίον τοῦ Λυκείου ἦσαν ἄλλαι· πηγαὶ καθαροῦ καὶ ποσίμου ὕδατος λέγει ὁ Στράβων, ὅστις προσθέτει ὅτι «πρότερον καὶ κρήνη κατεσκευαστό τις πλησίον πολλοῦ καὶ καλοῦ ὕδατος· καὶ ἡ Πάνοπος κρήνη ἦτο κατὰ τινα πυλῖδα τοῦ βορείου τείχους καὶ ἄλλαι· βεβαίως ἀλλαγῆ. Ἄλλ' ἡ σπουδαιότατη κρήνη τῶν Ἀθηνῶν ἦτο καὶ ἐπὶ Πausανίου ἔτι (περὶ τὸ 160 μετὰ Χρ.) ἡ Ἐννεακρούνος, ἡ μόνη μάλιστα τοῦ ἄστεως, ὡς αὐτὸς οὗτος μαρτυρεῖ.